

Віктор ПЛЕТЕНЕЦЬ

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЗДІЙСНЮВАНОЇ
УПОВНОВАЖЕНИМИ ОСОБАМИ ПРОТИДІЇ ДОСУДОВОМУ
РОЗСЛІДУВАННЮ ЗА ХАРАКТЕРОМ
ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Незважаючи на те, що уповноважена особа під час розслідування виконує функції сторони обвинувачення в реалізації завдань кримінального провадження, непоодинокими є випадки здійснення цим суб'єктом протидії. Можемо наголосити, що уповноважена особа, збираючи відомості про обставини кримінального провадження, на певному етапі розслідування володіє значною кількістю відомостей «з середини». Крім того, застосовуючи заходи протидії, може діяти способами, притаманними для суб'єктів, віднесених до обох (зовнішньої та внутрішньої) форм, тому включення її до суб'єктів зовнішньої протидії є некоректним. Закономірним є факт того, що суб'єкти, здійснюючи розслідування, найкраще знають слабкі та сильні сторони провадження. Тому й реалізовані ним заходи протидії можуть мати більш вагомого впливу та непоправних наслідків для провадження.

Суб'єкт розслідування усвідомлено здійснює протидію як активно (діями), так і пасивно (бездіяльністю). Реалізовуватися активні способи протидії можуть такими способами: здійснення тиску на учасників слідчих (розшукових) дій; неналежної організації або формального проведення слідчих (розшукових) дій; внесенням плутанини в з'ясування обставин кримінального правопорушення; створення ілюзії розслідування, котре своїм змістом не має намірів встановлення обставин події; знищення, підміни наявних у провадженні об'єктів (знарядь вчинення правопорушення, предмети із відбитками пальців рук, низу взуття тощо); надання можливості ознайомлення із зібраною доказовою базою провадження до його закінчення захиснику та його підзахисному, домовленості із ними про лінію поведінки, зокрема відмову від давання свідчень, згідно зі ст. 63 Конституції України; постановки на вирішення експертизи питань, що мають другорядне значення з переліком, що вимагатиме значної кількості часу для проведення; надання на дослідження матеріалів не в повному обсязі, що ускладнить (унеможливить) їх проведення та ін.

Бездіяльність може бути реалізована такими способами: утримання від проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій; запізнення з

плануванням розслідування та здійснення слідчих (розшукових) дій; відтермінування на більш пізній час доручень на проведення оперативних заходів та негласних слідчих (розшукових) дій, вилучення необхідних документів, отримання доступу до вагомих у встановленні обставин провадження відомостей, місць тощо. Можуть бути виявлені й інші способи ускладнення (унеможливлення) реалізації завдань кримінального провадження, що значною мірою, залежить від наявних в уповноваженої особи досвіду розслідування, ступеню контролю за його діяльністю з боку відповідних суб'єктів, часу на реалізацію протидії і т.ін.

Для правильної оцінки дій суб'єкта розслідування виникає необхідність з'ясування його мотивів та мети та прийнятих рішень.

За наявності добросовісної помилки, наприклад у кваліфікації дій відповідних осіб, ухвалення організаційно-управлінських рішень щодо вирішення слідчих ситуацій відповідного етапу розслідування та ситуацій протидії й проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, на підставі недостатності знань та досвіду, це не може бути визначено протидією. Через досвід уповноваженої особи можуть бути оцінені мотиви та мета керівника органу досудового розслідування. Так доручення складного провадження суб'єкту розслідування без досвіду доцільно оцінювати як наміри керівника унеможливити реалізацію завдань кримінального провадження, у тому числі з корупційних мотивів. Крім того, вивчаючи кримінальне провадження, здійснюване досвідченим суб'єктом за процесом організації розслідування, послідовністю, проведення процесуальних дій, змістом отриманих відомостей може бути простежений умисний характер у настанні відповідних наслідків.

У цьому випадку необхідно аналізувати провадження як на предмет можливості отримання суб'єктом неправомірної вигоди, так і здійсненого безпосередньо по відношенню до нього або опосередковано через його близьких відповідного ступеню тиску. Отже, виникає необхідність розмежування спрямованості дій уповноваженої особи в інтересах: розслідування через суб'єктивні, об'єктивні причини, коли не зміг реалізувати завдання кримінального провадження; власних – через об'єктивні, суб'єктивні причини умисно сформував умови розслідування, чим унеможливив досягнення завдань кримінального провадження [1, с. 122]. виправити сформовану обстановку шляхом проведення повторних чи додаткових слідчих (розшукових) дій, оперативних заходів, незважаючи на труднощі, можливо за значною частиною кримінальних проваджень, проте за деякими з них це не буде мати подальшої судової перспективи.

Серед напрямів мінімізації можливості уповноваженої особи здійснення тиску на процес кримінального провадження може полягати у введенні електронного провадження, де розслідування в цілому та окремих слідчих (розшукових) дій відображатиметься в системі документів, зі змістом яких можуть ознайомитися особи, наділені функціями контролю.

Водночас систему можливо наділити функцією відслідковування ритмічності проведення процесуальних дій, відсутність активності протягом певного періоду часу за окремо взятим провадженням інформуватиме як уповноважену особу, так і відповідних керівників (процесуального, органу досудового розслідування та ін.). Для недопущення можливого впливу або неналежного рівня розслідування його хід мають контролювати процесуальний керівник, керівник органу досудового розслідування та ін. Усвідомлення наявного контролю та настання з досить високою ймовірністю відповідальності ускладнить прийняття уповноваженою особою рішень з корупційних мотивів.

Методи ухвалення рішень можуть визначатись особистісними якостями уповноваженої особи, зокрема й такими як: досвідом організації розслідування й проведення процесуальних дій, навичками подолання протидії [2, с. 262].

Тож у вивчення й оцінку організаційно-управлінських рішень уповноважених осіб мають закладатися умови можливої як помилки, так і умисного характеру дій, зумовлені, у тому числі корупційними мотивами, що особливого значення набуває в умовах збройного конфлікту. Їх диференціація має враховувати наявність професійного досвіду, складність провадження, у тому числі ступеня інтенсивності протидії та сформованих на відповідному етапі розслідування слідчої ситуації та ситуації протидії. Не меншої уваги в цьому процесі має надаватися визначенню мети та мотивів. Наведене нами не дає підстав для спрощеної оцінки ухвалених суб'єктами розслідування рішень, водночас демонструє окремі аспекти складної та багатогранної проблеми, яка, з одного боку, потребує ретельного підходу до виявлення та оцінки у кожному окремому випадку, з іншого – подальших, більш ґрунтовних досліджень.

1. Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії досудовому розслідуванню : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 424 с.

2. Плетенець В. М. Особливості прийняття рішень в умовах протидії кримінальному провадженню. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4. С. 260–266.